

πάροδον διδοὺς τοῖς πεζῷ διαβαίνουσιν, ὡρύττετο δὲ ὁ "Αθως ἄμα τῇ θαλάττῃ καὶ τὰς ναῦς εἰσδεχόμενος.

25.

Στεφάνου Βυζαντίου.

"Αθως — ὅρος Θράκης ἀπὸ "Αθω γίγαντος — βάλλει δὲ ἡ φικὰ αὐτοῦ ἐπὶ σταδίους 300. Ήλονται καὶ "Αθοος, καὶ κατὰ συναίρεσιν "Αθους. ἢ κλίσις διττὴ καὶ "Αθοος καὶ "Αθως. Τὸ τοπικὸν τοῦ "Αθως χωρὶς τοῦ ι καὶ Ἀθώντος τοὺς ἐνοικοῦντας—τὸ δὲ δηλοῦν τὸ ἀξήμιον περισπᾶται καὶ διὰ τοῦ ἑκ τῆς θωᾶς. παρὰ τὸ ἀμφότερον τὸ θηλυκὸν Ἀθωΐς. Ἐστι δὲ καὶ "Αθως πόλις ἐπὶ τοῦ "Αθω καὶ ὁ πολίτης Ἀθωίτης. "Ακανθος πόλις Θράκης ἀκάνθαις περιπέφραγμένη, ὑπὲρ τὸν "Αθω, ὅθεν κέκληται ἢ ἀπὸ τίνος Ἀκάνθου, ὡς Μναδέας.

'Ολόφυξος πόλις ἐν Θράκῃ περὶ τὸν "Αθω· ὁ πολίτης Ὄλοφύξιος.

26.

Μαξίμου Τύρου.

"Αν δὲ ἐπὶ τῆς μοναρχίας ἐλθήτης, κολακεύει καὶ Σέργεν Μαρδόνιος, βάρβαρος βάρβαρον, ἀνόποτος ἀνόντον, δειλὸς οἰκέτης, δεσπότην τρυφῶντα. Τὰ δὲ τῆς κολακείας τέλη, ἀνίσταται ἢ Ἀσία, μαστιγοῦται ἢ θάλασσα, Ἐλλήσποντος ζεύγνυται, "Αθως ὄρυττεται.

27.

Ζωδίου.

Βιβλ. 1. Διὰ τοι τοῦτο τοῦ μὲν στενοῦ τῆς Προποντίδος ὑπανεχθούν οἱ βάρβαροι, τὸν δὲ ἐπὶ Κύζικον ἐπλεον. "Απρακτοι δὲ διεκπεδόντες καὶ παραπλεύσαντες τὸν Ἐλλήσποντον, ἀχρι δὲ τοῦ "Αθω παρενεχθέντες, κακεῖσθαι τῶν πλοίων ἐπιμέλειαν ποιεῦσιν, Καδδάγδρειαν καὶ Θεσσαλονίκην ἐποιιόρκουν.

28.

Μάρκου Αἰγαλίου.

"Η Ἀσία, ἢ Εὐρώπη, γωνίαι τοῦ κόσμου, πᾶν πέλαγος σταγῶν τοῦ κόσμου. "Αθως βωλάριον τοῦ κόσμου. Πᾶν τὸ ἐνεστώς τοῦ χρόνου στιγμαὶ τοῦ αἰῶνος.

29.

Διογύδιον Παταβίου.

Οι μὲν γάρ περὶ τὸν "Αθων θεολόγοι κατὰ μέσην νύκτα ἀκριβῶς γενέσθαι καὶ ἀναβίωσιν ἔξηγοῦνται, καὶ τῶν ἀναστατικῶν ὅργιών ἀρχονται εὐθὺς ἀπὸ μέσων νυκτῶν. Λόγος δὲ αὐτῶν διτὶ τὰς εἰς τὸ μνῆμα ἀφικομένας γυναικάς ἐπαμειψάσθαι τὰ νενομισμένα, ὅρθρον μὲν ἔτι βαθέος παραγενέσθαι μηδὲ εὔρισκεναι δὲ τὸν νεκρόν, ὃς ὁ Λουκᾶς λέγει,

Ηδυχίου Λεξικόν.

"Αθωος ὁ ἐπὶ τοῦ "Αθω τοῦ ὅρον ἰδρυμένος ἀνδρύας. ὁ Ζεύς.

1) Κατὰ τοὺς νεωτέρους ὁ "Αθως ἐπὶ 700 σταδίους ἔως Λήμνου σκιάζει.

31.

Σχόλια εἰς "Ουηρον.

Τροίας ἀλούστος Λινείας παραλαβῶν τὸν πατέρα ἔψυγε. Ναυαγίῳ δὲ περιπεσῶν περὶ τὸν "Αθων, ἀνέει σὺν τῷ πατρὶ.

32.

Απολλωνίου εἰς Φιλόδοτρατον.

Λέγονται δὲ καὶ τῷ Παγγαίῳ ἔνιοι χρήσασθαι φροντιστριώφι καὶ ἔτεροι τῷ "Αθω.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ε. ΛΑΥΡΙΩΤΗΣ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΕΝ ΤΡΟΙΑΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΙΣ.*

Τῇ ἐριτίμῳ δυντάξει.

Καθὰ ταρετήρησα ἐκ τῶν φιλοφρόνως ἀποσταλέντων μοι φύλλων τῆς ἐριτίμου ὑμῶν ἐφημερίδος, ἀνεδημοσιεύσατε τὸ τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀρχέρον μου περὶ Τροίας μετὰ τῆς ὑποδείξεως ὅτι αἱ ὑποθέσεις τῶν κ.κ. Σλῆμαν καὶ Δαΐρηφελδ ἀνετράπησαν ὑπὸ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐφετεινῶν ἀνασκαφῶν. Ἐκ τούτου ἀναγκάζομαι νὰ προσθῶ εἰς παρατηρήσεις τινάς, τὰς ὁποίας θὰ θεωρήσητε ἵστας ὡς ἀξίας δημοσιεύσεως.

Κατὰ παράδοξον εἰρωνείαν τῆς τύχης συνέδη ὥστε ὁ καθηγητής Δαΐρηφελδ, ὅστις μετὰ τὸ τέλος τοῦ κειμῶνος προσεκάλεσε διά τε ἐπιστολῶν καὶ διὰ τοῦ τύπου πραγματογνώμονας εἰς τὰς νέας ταύτας ἀνασκαφάς, μετὰ τῆς ἐπαρκοῦς μάλιστα αἰτιολογίας «ὅτι πολλαὶ εἰσέτι διαδίδονται ἀνακριβεῖς γνῶμαι περὶ τῆς σημαδίας καὶ τῆς καταστάσεως τῶν ἐν Ισαρδίκη ἐρειπίων», ν' ἀναγκασθῆ πότε νὰ παραιτηθῆ ως ἀνακριβῆ τὸν ίδιον αὐτὸν γνώμην, πότε νὰ φανατικῶς ἀπό τοῦ 1882 ὑπεστήθησεν.

Εἶναι χαρακτηριστικός ὁ τρόπος, καθ' ὃν τοῦτο ἐγένετο. 'Ο τῆς σχέσεως τῶν πραγμάτων ἀδαις πόδυνατο νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ . . . 1 διευθυντής τοῦ ἀρχαιολογικοῦ τμῆματος τοῦ αὐτοκρατορικοῦ γερμανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ ἴνστιτούτου νέον ἐπετέλεσε θρίαμβον· ὁ Δαΐρηφελδ σειρήνεται δηλ. ἐπὶ τῷ ὅτι ἀνεκάλυψεν πότε δῆθεν τὰ ἐρείπια τῆς κυρίως ὃ-

*) Γιπὸ τὸν τίτλον τούτον ἐδημοσίευσεν ἀρτὶ δὲ γκωστὸς ἀρχαιολόγος ταχυκατάρχης Μπάιττιχερ, ἐν τῷ ἐνταῦθη ἐκδίδομένῳ γερμανικῷ "Οθωμ. Ταχυδρόμῳ ωροφύλακας πρὸς τὰς τελευταῖς ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Αθηναῖς γερμανικῆς ἀρχαιολογικῆς σχολῆς διενεργηθείσας ἐν Τροίᾳ ἀνασκαφάς. Δημοσίευσαντες ἐν ἡγουμένῳ φύλλῳ τὰ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας, ἐνδιάφερούσαντες ἡγουμένῳ τὴν παρθέσιν καὶ τῶν ἐπὶ τῶν ἀνασκαφῶν τούτων παρατηρήσεων τοῦ ταχυκατάρχου Μπάιττιχερ, τοῦ καὶ ἀλλοτε ὡς γνωστοῦ ἀντιστρήτορος τοῦ κύρος τῶν γερμανῶν ἀποθανόντος Σλῆμαν.

1) Ἐπιθυμοῦντες νὰ πειραιωθῶμεν εἰς τὸ ἐπιστημονικὸν μέρος τῶν ἀντιρρήσεων τοῦ κ. Μπάιττιχερ, παρατρέχομεν τὰς περὶ τοῦ κ. Δαΐρηφελδ ἀτομικὰς γνώμας αὐτοῦ.

μηρικῆς Τροίας, οὐχὶ ὅμως ἐν τῷ δευτέρῳ στρώματι, ὃν τρόπον «κατ' ἀρχὰς» εἶχε πιστεύει . . . ἀλλ' ἐν τῷ ἔκτῳ. Η Τροία λοιπὸν τοῦ Σλῆμαν, πῆτις μετὰ μείζονος δικαιού θὰ ἐκαλεῖτο Τροία τοῦ Δαῖτηφελδ, διότι ἀπὸ τοῦ 1882 παρίστα τὰς τῷ ἀποθανόντι Σλῆμαν ἐπιβιηθείσας ἀπὸ τοῦ 1884 γνώμας τοῦ Δαῖτηφελδ, δὲν ὑφίσταται πλέον. Ταλαιπωρεῖ Σλῆμαν! «Οἱ θεοί», οὓς τοσάκις μετὰ πλήρους σοβαρότητος ἐπεκαλέσθης, δὲν ἔσωσαν αὐτὸν καὶ ἐτεκμηρίωσαν τὸν ἀρχαίαν ἐλλειψέν βασιμότητος παγ' αὐτοῖς. Καὶ αὐτὴν ἡ Παλλὰς Ἀθήνην ἐγκατέλιπε σε . . . Ο Δαῖτηφελδ -- λέγουσιν αἱ ἑκθέσεις — ἀπεκάλυψε μέγαν ἀριθμὸν ἀντικειμένων, ἄτινα ἱδύναντο ν' ἀναζηθῶσιν εἰς τὸν μυκηναίαν ἐποχήν· ὡδαύτως ἀνεκάλυψε καὶ πολλὰ οἰκοδομήματα καὶ τιμῆμα τῶν τειχῶν τῆς πόλεως, πῆτις εἶναι διπλασία τῶν ἑρειπίων, ἄτινα ἐν τῷ δευτέρῳ στρώματι εὑρέθησαν· τὰ οἰκοδομήματα δὲν συνάπτονται ως τὰ ἐν Τίρυνθι, ἀλλ' εἰσὶ κεχωρισμένα ἀπ' ἀλλήλων· τὰ μεγάλα τείχη τῆς πόλεως ἔχουσι πάχος ἔξ ποδῶν (ἔξ ὀλοκλήρων ποδῶν!), τὰ δὲ τῆς Ἀκροπόλεως μᾶλιστα ἀπορτίζοντο ἐκ γιγαντιαίων κανονιῶν τετμημένων τετραγώνων λιθῶν ἐκκαΐδεκα ποδῶν πάχους.

Τι σημαίνει τοῦτο; Ἐφαντὴ ἔκπληκτος ὁ ἀξιότιμος ἀναγνώστης, ὅστις κάλιστα ἀλλως ἀναμυνόντεται ὅτι τὰ στρώματα ἀριθμοῦσιν ἐκ τῶν κάτω πρὸς τὰ ἄνω «πόλεις», ὅτι κατὰ συνέπειαν τὸ ἔκτον στρώμα εἶναι τολλῷ νεώτερον ἢ τὸ δεύτερον καὶ ὅτι ὁ Σλῆμαν δὲν ἱδύνθη νὰ ἐπιδείξηται ἔξ ἑκείνης τῆς «λυδίας πόλεως» αὐτοῦ εἰ μὴ κερδόμα (Törsferwaare), οὐχὶ δὲ τείχη φρουρίου ή τείχους οἰκιῶν (ἴδε «Ἴλιος» Brockhaus, Λειψία 1881). Καὶ ἡ ἔκπληξ ἐπιτείνεται δταν ὁ ἀναγνώστης ἀναμυνοῦσιν ὅτι ἐκ τοῦ ἔκτου στρώματος τοῦ Ισαρλίκ, ὥστε δὲ μέχρι τοῦ δευτέρου κατεβινθεῖν, οὐδὲ μόριόν τι (caum noch ein Atom) ἐπιφανεῖται. Ποῦ λοιπὸν ἐπὶ τέλους ὁ διδάκτωρ Δαῖτηφελδ ἀνεῦρε τὸν Τροίαν; Παρὰ ἡ τῷ περιπόντῳ λόφῳ τῷ ἐπὶ τοῦ ὁροπεδίου, ὅπου κατὰ τὰς μέχρι τοῦδε ὑποθέσεις ἔκειτο τὸ νέον Ἱλιον. Μεθ' ὅλης τῆς μεγαλοπεροῦς αὐθαιρεσίας, πῆτις διακρίνει τοὺς κυρίους Τρῶας, διακρίνουσιν αὐτόθι ἔκτον στρώμα . . . Η τοιαύτη ἀναζήτησίς τῆς Τροίας ἔχω τοῦ λόφου κέκτηται προειδαγωγικὸν ιστορικόν, ἄγον ὑμᾶς εἰς Βερολίνον. Παρά τιστι κύκλοις ὁ λόφος, κατόπιν τῶν αὐτόθι ὑπὸ ἐμοῦ ὑποδειχθέντων, δὲν ἱδύνατο τὸ λεόν τὰ φαίνονται ως ἀρτιφύτης. Κατὰ λανουάργιον ἱδύ τοῦ τρέχοντος ἔτους ὁ καθηγητὴς διδάκτωρ Μπρύκνερ (τοῦ Βερολίνου), ὅστις τῇ αἰτίᾳ τοῦ βασιλικοῦ πρωσικοῦ ὑπουργείου τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως περιέστη μετ' ἄλλου ὑπὸ τοῦ ἑθνολογικοῦ μυστεῖού γνῶσεων ἀποσταλέντος βοηθοῦ (Direktoriat-Assistenz) κατὰ τὰς ἐν τῷ θέρετροι διεξαγθεῖσας ὑπὸ τοῦ κ. Δαῖτηφελδ ἀνασκαφάς ἐξέφρασεν ἐν τῇ Βερολίνειώ τοις Ἀνθρωπολογικῆς ἐταιρίᾳ τὰ ἔξης: «Ἐννοοῦσι νὰ ἀναζητήσωσι τὸ ἀνάκτορον τοῦ Πριάμου, καθ' ὅλοκληρίαν ἐκτὸς τῆς ἀκροπόλεως, ἐν θέσει ἐν μὲν ἀπαντάσιν ἐν τῷ ἐδάφει θεμέλιᾳ τινα». Εἰς τὸ ἔργον λοιπὸν προέβησεν ἐπὶ τῇ βάσει ἐποίμσυν ἰδέας, εἰς τούπον θέτε καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν ἀνάλογον αὐτῇ. Πριν ἡ ἐξετάσωμεν ὅμως τὰ γατά αὐτὸ δέον νὰ μηνημονεύ-

θῇ ὅτι ἡ ὑπὸ ἐμοῦ δείποτε διὰ τοῦ ὄντυματος «φαντασιῶδες ἀποκύνημα» ἀποκληθεῖσα καὶ ἐν τῷ πίνακι H' (Plan VIII) τοῦ συγγράμματος Τροίας (Brockhaus, Λειψία 1884) προώρως σημειωθεῖσα «Πόλις Τροία» (ἡ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑποθεμένην ἀκρόπολιν «κάτω πόλις» κληθεῖσα) ἐμείνεν ἀνεύρετος. Ἐκέπτηντο ἄρα ἀκρόπολιν ἄνευ πόλεως, τοῦτο δὲ τὸ πρᾶγμα, πρὸς τὴν τερατώδει ὑπάρχει τῆς «ἀκροπόλεως», ἐλυσε τὸ ζητημα καὶ ἀνέτρεψε διάδοκην τὴν μέχρι τοῦδε θεωρίαν. (Πιθανὸν βραδύτερον νὰ ἐπιληφθῇ ἵδια τέθρων τὸν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν). Διὰ τῆς ἀνατροπῆς τῆς ὑπὸ ἐμοῦ ἐπὶ δεκαετίαν καταπολεμηθείσης θεωρίας, ἐδικαίωσαν με δλῶς παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὸν θέλανδιν αὐτῶν καὶ χωρίς ἄμα νὰ ἐκφράσωσι καὶ μιαν ἔτι λέξιν περὶ τούτου, ἐφόδου τούλαχιστον ἀφορᾶ εἰς τὸν διαβεβαίωσιν μου ὅτι ἡ Τροία τῶν Σλῆμαν-Δαῖτηφελδ δὲν εἶναι ἡ Τροία. Ἀν ἐν γένει θεωρῆται ἐπωφελῆς ἡ διασάφησις ἐπιστημονικῆς πλάνης, ἐγὼ πληρέστατα δεδικαλωμένος παρίσταμαι, διότι ἄνευ διαβούματων ἐκ μέρους μου, ἄνευ τῶν ἀπαύστων ἐπιθέσεών μου, τὰς ὁποίας ὁ τοδοῦ τὸν στενῶς μετὰ τῆς Τροίας τῶν Σλῆμαν-Δαῖτηφελδ συνδεδεμένους καθηγητὴς Βίρχωβ ἐτόλμησε «φύουδους», ν' ἀποκαλέσῃ, ἡ περὶ τοῦ Ἰσαρλίκ πλάνη δὲν τῷ δευτέρῳ στρώματι «ἀκρόπολις» θὰ ἔφερεν εἰσέτι κύρος ἀκροπόλεως τῆς Τροίας. Τί δὲ ἱδύ εἶναι τὸ δεύτερον τοῦτο στρώμα, ἀν μὴ ἔναι τὴ Τροία; Ὁ στρατηγὸς Σραϊδερ ἔγραφεν (ἐν τοῖς Ἀγχείοις τῶν ἀξιωματικῶν τοῦ πυροβολικοῦ καὶ τοῦ μηχανικοῦ, 1892): «Ἀν ἡ ἐν Ἰσαρλίκ «δευτέρᾳ πόλις» μὴ ἀποτελῇ τὴν τῆς Τροίας αἰας ἀκρόπολιν, τότε τὸ πρᾶγμα θὰ εἶχε κάλλιον, διότι δὲν θὰ ἔτο πλέον ἀκρόπολις, ἀλλ' ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Μπαίττιρε! Τότε δὲν θὰ πετέλει πλέον παράδειγμα διὰ πολλὰ πρόσωπα γνωστῆς κατηγορίας ἀρχαιολόγων, ἀλλὰ τὸ πρῶτον παράδειγμα νέας κατηγορίας, τὸν τὸ πρῶτον ἀνακαλυφθεῖσαν νεκρόπολιν, ἐν ἡ ἐκαίοντο οἱ νεκροί (Feuernekropole)!» Ἡδη οὐδεμία κατ' ἡμέρας ἀμφιβολία, ὅτι ἡ βερολίνειος δύμας δὲν θὰ κατορθώσῃ διαγράψας νὰ συγκαλύψῃ καὶ τὴν ὑπὸ τῶν ἐποψίων ταύτην ἀλλοθεαν. Ο γάλλος θορός, ὅστις τῷ 1889 μοὶ ἔγραψε: Με γάλην ἡ ἀληθεία καὶ ὑπερισχύει. Vous pourrez attendre avec confiance le verdicte de l'avenir (Δύνασθε μετ' ἐμπιστούντος ν' ἀναγένηται τὸν ἐτυμογορίαν τοῦ μελλοντος) ὁρθῶς καὶ ἐν τούτῳ ἐπροφήτευσε. Καὶ ἡ δημόσια εἰς σύντομον ἐπίκρισιν τῆς τελευταίας τρωγλῆς μεταμορφώσεως τῆς «κυρίως» ὑμηρικῆς Τροίας, τῆς ὑπὸ τοῦ . . . καθηγητοῦ Δαῖτηφελδ ἀνακαλυφθεῖσης. Τὰ κατὰ τὴν Τροίαν ταύτην δὲν ἔχουσι καλῶς, είναι δὲ καὶ ἀμφισπητόμα μᾶλιστα. Απλῶς ιστορικά τείχη, λείψανα τοῦ νέου Ἰλίου, ἀπὸ γατούσιν ἐν τῇ θέσει ἐκείνη ἀποδειγμένα, ιομηνεύθησαν ως εἰς τὴν ἀρχαίαν Ἰλιον ἡ τὴν Τροίαν ἀνήκοντα. Τοῦτο ἀποτελεῖ τὴν νεωτάτην ἀνακάλυψιν! Θεμέλια τοῦ νέου Ἰλίου ἀναγνωρίζονται ἱδύ τοῦ ὡς θεμέλια τῆς Τροίας . . . Εγώ τε καὶ ἄλλοι ἐξ ὑψηλών γινώσκομεν πολλὰ τῶν τειχῶν τούτων. Ο Σλῆμαν ἔχει ἀνακάλυψει τοιαύτα κατὰ τὴν ἀπουσίαν μου τῷ 1886, πολλὰ δὲ πολλῷ ἐνωρί-

τερούν ἔτι, ὃ δὲ Δαῖρπθελδ τῷ 1881 ἔτι διέρηξεν ἐν τῶν τειχών, ἅτινα ἥδη θεωροῦνται ως παριστῶντα τὴν οχυρωΐν τῆς πραγματικῆς ἀκροπόλεως τῆς Τροίας. Περὶ τούτων (τῶν καὶ ἐν τοῖς ἀρχαιοτέροις συγγράμμασι τοῦ Σλῆμαν μηνιονευμένων «κολοσσιών θεμελιών ἐκ κανονικῶν τετραγωνιῶν τιτανολίθων») ἀναφέρεται ἐν σελ. 22 τοῦ πονημάτος Τροία ὅτι σὶ λιθοὶ τόδου ὄγκωδεις ἥδην ὅστε δεν ἡδύνατο τις νὰ μετακινηθῇ αὐτοῖς ἀλλ ἱναγκάζετο νὰ καταθραυῇ. Τὰ τείχη ταῦτα . . . ἐκτείνονται περὶ τὴν βάσιν τοῦ ἐκ φοκάλων λόφου (Schuttlügel) Ἰσαρδίκ καὶ εἶναι ἀναμφιβόλως (ὡς καὶ τὰ ἐν τῷ Index σ. 436 τοῦ πονημάτος Τροία σιμειούμενα) οὐδὲν ἄλλο ἢ θεμελιώματα τοῦ ιστορικοῦ ἀνδρὸς τοῦ θεμελιώματος (Tempelterasse), διεργέσθε τὸν εἰς δέκα μέτρων ὕψος ἀνυψωμένον λόφον Ἰσαρδίκ καὶ ἐφέρε διάφορα ἰδεύματα ναῶν· ἀν δὲ τὰ θεμέλια ταῦτα συγκρατητικῶν τειχῶν (Futtermauer—Fundamente) χαρακτηρίζωνται ως τείχη τῆς ὁμορικῆς ἀκροπόλεως, τοῦτο ἀποτελεῖ ἐργανεῖαν, οὐ τολὺ σχεδὸν ἀπέχουσαν ἑκείνης, καθ' ἓν μεταγενέστερος τὶς Δαῖρπθελδ θὰ παρίστα τὰ θεμέλια τῶν συγκρατητικῶν τοιχῶν τῶν ἀνδρῶν τῶν ἡμετέρων ναῶν ἢ δόμων (Domterassen) τῶν ἐν Ἐφούρητη π.χ. Κολωνίᾳ κλπ. ως τείχη ἀκροπόλεως. *Αν λοιπὸν προσεκτικώτερόν πως ἔξετάσωμεν τὸ ζήτημα ἢ νέα ἀκρόπολις διαφέρει τῶν χειρῶν τῶν κυρίων τούτων. . . . Καὶ μέχρι τοῦδε μὲν ὑπῆρχεν ἀκρόπολις ἀνευ πόλεως, νῦν δὲ πόλις ἀνευ ἀκροπόλεως ἀναφαίνεται! *Η ἀπόπειρα δὲ τοῦ παραστῆσαι τὴν «πόλιν» ταῦτην, τουτέστι τὰ μεμονωμένα τοῦ νέου Ιλίου θεμέλια (ἅτινα δύσκοποτε ὑδυνάμων ν' ἀναγγωγίσω ως οικημάτα, διότι ἢ πόλις Νέον Ιλίου ἑκείτο κατὰ τὸν Στοάδωνα ἐν τοῖς πρόποδσι τοῦ ὑψώματος τούτου) ως τὴν δημόσιην "Πλευράν, ως τὴν Τροίαν, προκαλεῖ τοῦ Cavéant consules!

*Η ὑποδοχὴ ἡς ἀλλως ἔτυχεν ἢ «κυρίως» Τροία εἶναι — ἵνα εἰκόσιασθμεν ἐλαφρῶς — ψυχρά. . . . Σκέψθητε εἰς ὄπόσον ὀλεθρίαν θέσιν περιήκησαν οἱ σοφοὶ διὰ τοῦ κ. Δαῖρπθελδ καὶ μετ' αὐτὸν διὰ τοῦ ιατρικοῦ μυστικοῦ μυσθούσουν Βίρχωβ! Κατ' ἀρχὰς οἱ σοφοὶ ἐν γένει ἀπέρριψαν τὴν Τροίαν τοῦ Σλῆμαν. Κατόπιν ὁ . . . κ. Γουλιέλμος Δαῖρπθελδ . . . κατῆτιδε τὴν Τροίαν τοῦ 1882. Ο Βίρχωβ παρέσχε τότε τὴν ἐπιδοκιμασίαν αὐτοῦ καὶ οὕτως ἐπῆλθεν ἡ μεγάλη μεταμόρφωσις, ἀφοῦ ἥδη τῷ 1881 τῇ εἰσηγήσει τοῦ Βίρχωβ ἢ ἀποδοχὴ τοῦ ἐκ μέρους τοῦ Σλῆμαν γένομένου διορκημάτος «Συλλογῆς τρωϊκῶν ἀρχαιοτήτων» δύνεστηθεν τῇ Α. Μεγ. τῷ αὐτοκράτορι Γουλιέλμῳ τῷ Α' ἐκ μέρους τῶν ἀριθμοῖων ἀρχῶν καὶ συνεπειὰ τῆς ουστασεως ταῦτης ἐγένετο δεκτόντοῦτο ἐκ μέρους τοῦ αὐτοκράτορος: "Ηδη τὸ Βερολίνον ἡδύνατο νὰ ορμηνύνται — ἐλέγον — επὶ τῇ κατοχῇ τῶν θησαυρῶν εἰτίνων, οἵτινες διὰ τε τοὺς γέροντας καὶ τοὺς νεόντας κατηγαζόντο ὑπὸ τῆς λόμψεως τῆς ποιησεως, η δὲ εὐγνωμών πόλις τοῦ Βερολίνου παρετίθει τῷ «τὴν Τροίαν ἀναταζήνατι» λομπρὸν πανηγυρικῶν δείπνων ἐν τῷ δημαρχείῳ, καταστίσασα αὐτὸν καὶ ἐπιτίμων τὸ δίπλινον. Σύμπας ὁ κόσμος ἔχεινε τὸν Σλῆμαν ως ἀποκαλύψαντα τὴν Τροίαν, τῆς ἀνακαλύψεως ταῦτης ἐπεκρούσης πλέον κύρος

γεγονότος χάρις εἰς τὴν αὐθεντείαν τοῦ Βίρχωβ. Εἰς τὰ δηματά μου ἡ ἀνακάλυψης αὗτη ἐφαίνετο ως φοβερὰ ἀγυρτεῖα, τί ὅμως ἡδυνάμων ἐγώ, παρὰ τὴν πολλαπλὴν συμφωνίαν σπουδαίων ἀνδρῶν, κατά τοῦ Βίρχωβ! Δὲν ἐλαμβανόμην ὑπὸ σπουδαίαν ἐποκήν ὑπὲρ ἑκείνων, οἵτινες ήσταντο μακρότερον τοῦ ζητημάτος, παρηγκωνιδένοι καὶ καταπεπιειδένοι ὑπὸ τῆς ὄμάδος τοῦ Βίρχωβ, πήτις ὑπὸ σοβαρῶν ἐλάμβανε με ἐι οψίν καὶ διεπί τέλους τῷ 1889 ἥδη ἐπιτυχίαν τινὰ ἐν τῷ Παρισιανῷ Ἀνθρωπολογικῷ Συνεδρίῳ καὶ συνεπίγαγον νέαν διερεύνησιν τῆς τοποθεσίας καὶ νέας ἀνασκαφᾶς, τὸ πρᾶγμα ἐθεωροῦθη πάλιν ως παίγνιον. Ἐν ἀσυμβιβάστῳ ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἐν τῷ πρωτοκόλλῳ τοῦ Ισαρδίκ-Ιλίου (Brockhaus, Λειψία 1890) ἀναφερόμενά γεγονότα οἱ κ.κ. Σλῆμαν καὶ Δαῖρπθελδ ἐδήλωσαν ὅτι ὡμολόγησαν αὐταὶ αἱ διαφοράς τοῦ θεμελιώματος. Ἡ ἀριδόλως ἀνάληπης αὐτῆς δηλώσις ἀείποτε, ἐν διακρίσει ἀπὸ τοῦ πρωτοκόλλου καὶ κατὰ συνέπειαν πάκιστα ἐξελέγχιμος, διεδόθη μυριάκις ἐν τῷ τύπῳ καὶ διὰ τῶν βιβλιοπωλῶν (ώς ὑπὸ τοῦ Μπροκάζουζ). μετ' ιδιαίστης γάλιστα σαφνείας ἐπαναλαμβανομένη ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκθέσει τῶν ὑπὸ τοῦ Σλῆμαν γενομένων ἀνασκαφῶν (Brockhaus, Λειψία 1891). *Ἀπ' ἐναντίας ἐγὼ ὑπην ἀπλῶς ἀνίσχυρος, δὲν πικουδύνων, δὲν ἀνεγνωσκοντο τὰ ὑπὲρ ὑφασμάτων, ὃ δὲ καθηγητής διδάκτωρ Δαῖρπθελδ ἡγιεῖτο ν' ἀπαντῇ εἰς τὰς παρατηρήσεις μου ἐν τε τῷ «Ισαρδίκ» (Βερολίνον, 1890) καὶ ἀλλαζοῦ διὰ σημειώσεως ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐκθέσει τῶν ἀνασκαφῶν τοῦ Σλῆμαν, καθ' ἓν ἀναξιοπρεπές ἔστι τῷ θεωρεῖ διηδούμενος ν' ἀπαντᾷθῇ εἰς τὰ τελευταῖα ἐπαίσχυντα δημοσιεύματα τοῦ λοχαγοῦ κ. Μπαίττιζερ. (Ἄλλα καὶ ἀλλως πως ἐπίσης δὲν ἀπήντησεν). *Η ἐπιτυχία λοιπὸν ἔμεινε πάντοτε παρὰ τῇ ἀντιπάλῳ πλευρῷ. Οὐδεὶς ἐπειθετὸς ἐκ τοῦ πρωτοκόλλου δητὸς οὐδὲν καὶ δαῖρπθελδ ἀξιολογουθητικῶς διέδιδον ἀνακρίβειαν, ἐγὼ δὲ ἐθεωρούμενος ως ὁ ἀνήρ ἑκείνος ὅστις ἐπεδοκιμαστα πᾶν ὅ, τι ἡδύνατο νὰ μὲ καταθάψῃ. Ο γερμανικὸς τύπος μοὶ ἐκλεισθε τὰς στήλας αὐτοῦ, ἐφ' ὅσον ὑπάκουεν εἰς τὰ νεύματα τοῦ Βίρχωβ. (Κατωτέρω ὁ λοχαγὸς Μπαίττιζερ ἐκτιθησεὶ λεπτομερείας τοῦ τοιούτου ἀποκλεισμοῦ τοῦ γερμανικοῦ τύπου εἰς τὰ ὑπὲρ αὐτοῦ γραφόμενα, μεθ' ὁ ἀξιολογούσθε :)

Ταῦτα ἀναφέρω ἵνα καταδείξω τὰς δυσχερείας, ἀς ἐν παντὶ βῆματι ὅφειλον νὰ καταπολεμήσω. Οἱ σοφοὶ τοσοῦτον ἀποδασιστικῶς τὸ πλείστον διετέλεσαν υπὲρ τῆς τοῦ Σλῆμαν, τουτέστι τῆς τοῦ Δαῖρπθελδ, Τροίας τοῦ 1882, ὅστε καὶ αὐτὸν ὃ ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τοῦ μηχανικοῦ Σραΐδερ γενομένην υπόδειξις δητὸς ἀδύνατον εἶναι ὃ τοῦ Δαῖρπθελδ Τροίαν ν' ἀποτελῇ ὁρμῶσια ἡ αἰρετολογία (Πρᾶ. 1. Θάμν. Τεχνοδόμον) 1892 ἀρ. 94 καὶ 1893 ἀρ. 220), εἰς οὐδὲν ὁφέλιπον, εὔτεισιοπράγματον δὲ τις ἐν επιστήμῃ εὑρισκόμενος θεσπὶ καὶ ἐγγράψως μάλιστα ἐκήρυξε τὰδε (Πρᾶ. Nord und Süd 1893, τόμ. 66, Φύλλαδ. 196, σ. 67): «Πιστεύω ὅτι ὃ Τροία ἀγνιθῶς δια τῆς ὑπὲρ αὐτοῦ (τοῦ Σραΐδερ) γενομένης πορατηρηθεως, ἔτυ-

κε στερρᾶς καὶ ἀμεταβλήτου θέσεως». Ὁπόδον ὅμως ἡ ἔξεπλάγη ὁ κύριος δὲ πρώταν τιγά, ἀφοῦ ὑπουργικοὶ ἀπεσταλμένοι παρέστησαν εἰς τὰς ἐν Ἱσαρλίκ ἀνασκαφάς, ἡ ἀμετάθετος Τροία ἦξεν φαντασίαν ἔδειχεν. Καὶ μετ' αὐτῆς συνεξηφανίσθη καὶ ἡ αἴγλη, ἡ τάς ἐν τῷ βερολινείῳ μουσείῳ «τρωϊκάς» ἀρχαιότητας περιβάλλουσα, διότι αἱ ἀρχαιότητες αὗται ἀσυμβίβαστοι ἀποβαίνουσι πρὸς Τροίαν, ἐν τῷ ἔκτῳ ἀπαντῶσαν στρώματι! Πάντες δὲ οἱ σοφοί, οἱ εἰς τὸ σύνομα τοῦ Βίρκωβ καὶ τοῦ Δαιρόφελδ ὄμνύνοντες, ἔξετένθουσαν δεινότατα! γενικὴ τηρεῖται σίγη! Κύριος ἔξοχον κατέκων θέσιν καὶ λαμπρῶς ἔξωκειαμένος πρός τὸ ζήτημα, μοὶ γράφει ἀπὸ 13 αὐγούστου τὰ ἔξης: «Ἡ τελευταία μεταμόρφωσίς, καθ' ἣν ἡ λυδία πόλις τοῦ Σλῆμαν ἀποβαίνει ἡδη Τροία, δὲν διεγείρει τὴν ιδιάζουσαν περιέργειάν μου. . . . Εἰς δὲ τῶν παρ' ἡμῖν διασπορέων ἀρχαίων καθηγητῶν πανεπιστημίου, ἀρχαιολόγος δ' ἔξει ἐπαγγέλματος, μοὶ γράφει ἀπὸ 8 αὐγούστου: «Ἡ ἐν Ἱσαρλίκ Τροία ἀπώλετο διὰ τὸν κ. Σλῆμαν, οὐδὲ ἐπανακτηθεται διὰ νέων ἀνακαλύψεων τοῦ κ. Δαιρόφελδ. Αἱ ὑμέτεραι ἀποδείξεις ἐκ τῶν πρώτων ἐκθέσεων τοῦ Σλῆμαν εἶναι λίαν ἐνδιαφέρουσαι, μεγάλως δὲ συνηγοροῦσιν ὑπὲρ τῆς ὑμετέρας θεωρίας».

Ἐν Πότσδαμ τῇ 18 αὐγούστου 1893.

ERNST BÖTTICHER.

(Ἐκ τοῦ γερμανικοῦ) Γ. Κ. Λαζαρίδης.

Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΠΑΡ' ΗΜΙΝ.

Ο ἐν Μιτιάνη κ. N. Παγανᾶς, ἀναγνούσς τὴν διὰ τῆς «Ἐβδομαδιαῖς Ἐπιθεωρήσεως» δημοσιευθεῖσαν ὑμετέραν ἐπίκρισιν τοῦ ἀρτί ἐκδόθεντος πονηματός του, ὑπώπτευσε πάντως διὰ ὁ γράψας τυγχάνει ἐν τῶν μελῶν τῆς ἐπὶ Ἰωακεὶμ τοῦ Γ'. ἐργασθεῖσης μουσικῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἐποιένως ἐκ τῶν σιδηρῶντιν συμφέροντι ἀθελοκακούντων εἰς τὴν ἀνάδειξην πάσης ἀλλης ἐργασίας. Πρὸ παντὸς λοιπὸν σεβασθήτω ὁ κ. Παγανᾶς διὰ ὁ μεθ' οὐ εὐαρεστεῖται νὰ ἀνταλλάξῃ σκιάψεις τινάς επὶ τοῦ προκειμένου μουσικοῦ ζητήματος, οὐ μόνον μέλος σιασῶντινος ἐπιτροπῆς οὐδέποτε ὑπῆρχεν, ἀλλὰ καὶ συμφέρον ὑλικὸν οὐδὲν καὶ ὑπὸ τὴν μᾶλλον ἔμμεσον καὶ πλευραῖν μόρταφιν συγδέει· μάτην μετά τῆς Μουσικῆς, τὴν ὄποιαν ἔξι ἔωτος ιεροῦ περιέπει τὸ γ' ἐπ' αὐτῷ, βρελυτρόμενος τοὺς καπιλευτάς καὶ τιμῶν τοὺς ἐργαζομένους ὄρθιοφόνως καὶ ἀποτελεθματικῶς τὸ ἀγαθὸν πρὸς μητῆν. Οὗτως δὲ ἀπυλλαγμένος πάσης προκαταλήξεως εὐαρεστηθήτω γ' ἀναγνῶ ἀπαξ ἐτὶ τὴν ὑμετέραν ἐπίκρισιν ὡς καὶ τὴν παρούσαν ἀναγκαῖαν τριθεῖδαν ἀνταπάντημν, ἵνα πειθοῦ διὰ μὲν ὁδὸς ἡ ἀγοράθη εἰς τὴν παλινόμωσιν τῆς ἐκπεδούσης, μιμετέρας μουσικῆς ιδέν τινας ἢ διάδοσις ἀφροτητῶν ιδέων, ἀλλ' ἡ προσαγωγὴ συγκεκριμένων πραγμάτων.

Τοῦτο εἰπομέν, τοῦτο καὶ πάλιν ἐπαναλαμβάνομεν, λυπούμενοι διὰ ὁ κ. Παγανᾶς παρεγγονίσας ἡμᾶς ζητεῖ νὰ ὑποδείξωμεν αὕτη τὰ τελειότερα τῶν ὑπαρχόντων θεωρητικῶν συγγραμμάτων. Εἴναι δημοφερέαν τὰ πράγματα σαφῆ καὶ ωρισμένα επὶ ιστορικῶν ἀληθειῶν, εὔκολος ἡτογενεῖ πηγαίνει οὐδὲν πιληύς αἰαταληπτῶν θεωριῶν, καὶ σχολαστικῶν συζητήσεων. Παρακαλεῖται ὁ κ. Παγανᾶς νὰ λάβῃ ὑπὸ σημείωσιν ιδιαιτέραν τὰς ἔξης ὀλίγας γραμμάς. Υπάρχουσι παρ' ἡμῖν τε καὶ παρὰ τοῖς ξένοις οἱ τὴν Ἰστορίαν ὡς ἄλλην λυδίαν λίθον ἐν χερσὶ κρατοῦντες καὶ οὐδὲν ἀκρίτως καὶ ἀβαδανίστως ἀποδεχόμενοι τῶν ἀφορώντων εἰς τὸν βίον τῶν ἐθνῶν. Οὗτοι λοιπὸν ἀμφισβητοῦντες καὶ τὴν ὑμετέραν μουσικὴν — τὴν ἐκκλησιαστικὴν λέγω διότι ἐν αὐτῇ ἀξιούμεν ὅτι διεσθόθη ἡ ὑμετέρα κληρονομία, μὴ ἔχοντες ἄλλην νὰ ἐπιδείξωμεν — οἱ μὲν ἀποφαίνονται ταῦτην δλῶς ξένην, μὴ ἔχονταν διέσδιν οὐδὲν πρὸς τὴν ἀρχαίαν ἐλληνικήν, ἀλλ' οὐδὲ πρὸς τὴν βυζαντινὴν ἐκκλησιαστικήν, οἱ δὲ μουσικὴν ἀπολέδασαν παντάπασι τὸν ἀρχαῖον αὐτῆς χαρακτῆρα καὶ τὴν ὑφήν, ἐνεκα πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων ιστορικῶν λόγων, ἀλλὰ καὶ ἐνεκα τοῦ γραφικοῦ συστήματος, διπερ, λέγουσι, παρεγμήνευσεν ἡ ἄγνοια, καὶ ἡ αὐτάρεσκος γνώμη τῶν κατὰ καιρούς μουσικοδιδασκάλων. Τι πρὸς ταῦτα ἀπαντᾷ ὁ κ. Παγανᾶς ὡς γνωστες οὐχὶ τῆς θεωρίας, διότι οὐδαμῶς κωδοῦσιν ἐνταῦθα, αἱ κλίμακες καὶ τὰ ἐκτημόρα ἡ τριτημόρα τῶν τόνων, ἀλλὰ τῆς Ιστορίας αὐτοῦ τοῦ πράγματος αἵτης τᾶς τέχνης; Όταν λοιπὸν ἡ βάσις οἰκοδομιώματός τινας φαλεύεται, στηρίζεται καὶ ἀνίσταται τὸ οἰκοδόμημα διὰ τῶν περὶ ἀρχιτεκτονικῆς θεωριῶν ἀνπούμενα, καιρίως διὰ τοι πολλοὶ καὶ θερμοὶ οἱ θιασταὶ τῆς ἡμετέρας μουσικῆς, ἡ τεχνικὴ ἀποτέλει τοῦ ζητήματος ἔξακολουθεῖ τιθεμένη ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ, δὲ κ. Παγανᾶς ἐκ πεισθοῦ καὶ κατειρωνεύεται πᾶσαν ἔρευναν ἐν παπύροις καὶ μεμβράναις, ὑποτιθεὶς διὰ τὴν παρ' αὐτοῦ βεβαίωσίς τῶν 73 ἡχητικῶν μορίων καὶ ἡ ἐπάνδοθωσίς ἐσθαλμένων δῆθεν μουσικῶν δρισμῶν εἰσὶ τὰ μόνα ζητούμενα διὰ τὴν ἀναδίωσιν τῆς ὑμετέρας μουσικῆς, ἀλλὰ δὲν ἀμφιβάλλομεν διὰ ὁ κ. Παγανᾶς εἰς απόκρουσιν πάσης ἐντάσεως κατὰ τῆς γνωστούτας καὶ ταυτότητος τῆς μουσικῆς ιδιῶν ἔχει τὸ δύνημες πρόχειρον ἐπιχειρούμα τὴν συνεχῆ παράδοσην. Κατὰ πόδον τὸ ἐπιχειρήμα εἴνει ἀδφάλες ἐκαστος εννοεῖ, ἐτὶ δὲ μᾶλλον δῆτις πολλὰ τῶν διὰ παραδόσεως περιβάθεντων ιδιῶν ἐκκλησιαστικῶν μελῶν διηγέρει, ν' ἀκούηται εἰς διαφόρους πόλεις· διὰ τοῦτο περιπρόδαστος τις γάλλος συγγραφεὺς πραγματευόμενος περὶ τῆς ὑμετέρας ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς, ἀπεφίνατο δοθῶς διὰ οὐδὲν ἐν τῇ μουσικῇ κινδυνωδέστερον τῆς παραδόσεως, οἵτις παραμορφοῖ καὶ καταστρέψει πλέον παντὸς ἀλλού εἰσεῖνο, οὐ τὴν τήρημαν ἔξοι. Τὰ ἀγωτέων γραφέντα καὶ σημείωσιν τοῦ κ. Παγανᾶς εἰσὶ προίματα τῶν διατυπωθεῖσῶν πολλάκις σκέψεων ὑπὸ